

“ห้องเรียนเสมอภาค” แนวคิดการจัดการเรียนรู้ที่ไม่ทิ้งใครไว้หลังห้อง “Equitable Classroom” The Concept of Learning Management that Leaves No One Behind the Classroom

สรารุณ ชัยยอง^{1*}
Sarawut Chaiyong

¹กลุ่มนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 1,

sarawut@chiangmaiarea1.go.th

(Supervision, Monitoring and Evaluation Provision Group, Chiangmai Primary Educational Service Area Office 1)

บทคัดย่อ

แนวความคิดสร้างความเสมอภาคในระดับปฏิบัติการในชั้นเรียน หรือการสร้างห้องเรียนเสมอภาค (Equitable Classroom) เป็นแนวคิดในการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาที่เริ่มต้นจากจุดปฏิบัติการในห้องเรียนก่อนเป็นลำดับแรก โดยการส่งเสริมให้ผู้เรียนที่แตกต่างหลากหลายได้รับความสนใจ ไม่ถูกละเลยและสร้างตัวตนในห้องเรียนได้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายและสามารถพัฒนานตนเองตามศักยภาพที่แท้จริง ซึ่งแนวคิดนี้ได้รับความสนใจในประเทศต่าง ๆ ที่มีประชากรหลากหลายชาติพันธุ์ แต่สำหรับในประเทศไทยแนวคิดนี้ยังไม่แพร่หลายมากนักและยังไม่ได้รับการสนับสนุนเท่าที่ควร ทั้งนี้ ในห้องเรียนเสมอภาคนั้น นักเรียนทุกคนจะสามารถเข้าถึงหลักสูตรที่เหมาะสม เรียนรู้เนื้อหาวิชาที่เข้มข้นและท้าทาย มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างนักเรียนกับครูและปฏิสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกันระหว่างนักเรียน ได้รับการยอมรับและเห็นคุณค่า รวมถึงสามารถนำเสนอผลการเรียนรู้ของตนเองได้อย่างหลากหลาย ดังนั้น ครูซึ่งเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในระดับชั้นเรียน จึงควรมีพื้นฐานความเข้าใจเกี่ยวกับความสามารถทางปัญญาของนักเรียน รู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล สามารถปรับหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสม รวมทั้งสามารถสร้างการมีส่วนร่วมในชั้นเรียนได้อย่างเสมอภาค ซึ่งจะเป็นการลดช่องว่างในชั้นเรียนและทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ไปพร้อมกันได้โดยไม่มีใครถูกทิ้งไว้หลังห้อง

คำสำคัญ: ห้องเรียนเสมอภาค การจัดการเรียนรู้ ความเสมอภาคทางการศึกษา

ABSTRACT

The concept of creating equity in the classroom level or Equitable Classroom is an idea to reduce the difference in education that starts from the operating point in the classroom. The student will be encouraged to be interested, not be ignored, and can create a unique identity in the classroom. So that students can learn meaningfully and develop themselves according to their true potential. This concept has attracted attention in countries with diverse ethnic populations. But in Thailand, this idea is not very widespread and has not been supported as it should. However, Equitable Classroom gives all students access to the appropriate curriculum, learn intense and challenging academic content, promotes effective interactions between students and teachers and equal status interactions between students, and present their learning outcomes in a variety of recognized and valued ways. Therefore, teachers are important in the class level should have a basic understanding of the students' cognitive abilities, get to know each student individually, able to adjust the curriculum and learning management accordingly as well as to

create equal participation in the classroom. The teacher role will be reduced classroom gaps and allows students to learn together without anyone being left behind.

KEYWORDS: Equitable classroom, Learning management, Educational equity

**Corresponding author, E-mail: Sarawut@chiangmaiarea1.go.th โทร. 053-112333 ต่อ 201*

Received: 22 November 2021 / Revised: 25 January 2022 / Accepted: 26 January 2022 / Published online: 1 September 2022

บทนำ

แนวคิดในการจัดการศึกษาเพื่อความเสมอภาคของไทย ถูกขับเคลื่อนมาเป็นระยะเวลากว่า 20 ปี ซึ่งส่วนใหญ่มุ่งเน้นให้ความสำคัญกับการดำเนินการในเชิงนโยบายและการจัดสรรทรัพยากรสู่สถานศึกษาหรือนักเรียนกลุ่มเป้าหมายที่ขาดแคลน เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ผลจากการดำเนินงานในระยะที่ผ่านมา ยังไม่สามารถทำให้ช่องว่างของความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาลดลงและเกิดภาพความสำเร็จของความเสมอภาคทางการศึกษาได้อย่างชัดเจน ซึ่งจากรายงานความไม่เสมอภาคทางการศึกษาของคณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา (กอปศ.) (2563) เผยถึงสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษาที่สำคัญของไทย ในมิติด้านโอกาสทางการศึกษาพบว่ายังมีเด็กเยาวชน (อายุ 3 - 17 ปี) นอกกระบวนการศึกษา และเด็กเยาวชนผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์และด้อยโอกาสในระบบการศึกษามากกว่า 3 ล้านคนทั่วประเทศ ซึ่งเป็นนักเรียนกลุ่มที่มีความเสี่ยงสูงที่จะหลุดออกจากระบบการศึกษา ก่อนสำเร็จการศึกษาภาคบังคับและการศึกษาขั้นพื้นฐาน อันเนื่องมาจากปัญหาความยากจน ความด้อยโอกาสทางสังคม ความพิการ และปัญหาครอบครัว ในมิติด้านคุณภาพทางการศึกษา พบว่าตัวแทนเยาวชนอายุ 15 ปีของประเทศไทยผู้เข้าร่วมการประเมิน PISA ประจำปี พ.ศ. 2558 ร้อยละ 46.70 สอบตกมาตรฐานทักษะการคิดอย่างเป็นวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นอย่างยิ่งยวดในการศึกษาและการประกอบอาชีพในศตวรรษที่ 21 ในขณะที่ตัวแทนเยาวชนไทยเพียงร้อยละ 0.40 สอบได้คะแนนในระดับสูงเมื่อเทียบกับเยาวชนในระดับนานาชาติ เป็นที่น่าสังเกตว่าสัดส่วนของนักเรียนที่อยู่ในครอบครัวที่ยากจน และสัดส่วนของนักเรียนที่สอบตกมาตรฐานระดับนานาชาตินี้มีสัดส่วนใกล้เคียงกันมาก รวบรวมร้อยละ 40 ของประชากร

จากสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในปัจจุบัน แสดงให้เห็นว่าการดำเนินการเชิงนโยบายและการจัดสรรทรัพยากรสู่สถานศึกษาหรือนักเรียนกลุ่มเป้าหมายที่ขาดแคลนเป็นหลัก อาจยังไม่สามารถช่วยลดช่องว่างของความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาลงได้ แนวคิดหนึ่งซึ่งถูกนำมาใช้มากยิ่งขึ้นในหลายประเทศที่มีความหลากหลายของประชากร เช่น สหรัฐอเมริกา แอฟริกาใต้ สิงคโปร์ และกลุ่มประเทศแถบแอฟริกาใต้ ได้แก่ นอร์เวย์ สวีเดน ไชล์แลนด์ ฟินแลนด์ และเดนมาร์ก คือ แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างความเสมอภาคในระดับปฏิบัติการในชั้นเรียน หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าการสร้างห้องเรียนเสมอภาค (Equitable Classroom) เป็นแนวทางในการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาโดยเริ่มต้นจากหน่วยปฏิบัติการเล็ก ๆ คือ ในห้องเรียนก่อนเป็นลำดับแรก ได้ถูกนำมาดำเนินการควบคู่ไปกับการขับเคลื่อนเชิงนโยบายในการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา แต่ในประเทศไทยแนวคิดการสร้างความเป็นเสมอภาคระดับปฏิบัติการในชั้นเรียนนี้ ยังมีการดำเนินการที่ไม่แพร่หลายมากนักและยังไม่ได้รับการส่งเสริมสนับสนุนอย่างเป็นรูปธรรมเท่าที่ควร

การสร้างห้องเรียนเสมอภาค (Equitable Classroom) เป็นแนวคิดในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนที่แตกต่างหลากหลายในชั้นเรียน ได้รับการส่งเสริม สนับสนุนให้ได้รับความสนใจ ไม่ถูกละเลยและสร้างตัวตนในห้องเรียนได้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความหมาย สามารถพัฒนาตนเองตามศักยภาพที่แท้จริง โดยที่ผ่านมามีครูจำนวนไม่น้อยเลือกที่จะสนใจผู้เรียนที่มีความโดดเด่นหรือตั้งใจเรียน และละเลยหรือไม่สนใจเด็กคนอื่น ๆ เช่น เด็กที่มีความสามารถต่ำกว่าเด็กชนเผ่า เด็กเกเร และเด็กที่ไม่สนใจเรียน เป็นต้น เด็กกลุ่มที่ครูไม่สนใจจึงถูกมองว่าเป็นเด็กหลังห้อง ซึ่งแท้จริงแล้วเด็กทุกคนมีศักยภาพและสามารถหล่อหลอมเพื่อเป็นบุคลากรที่มีคุณค่าของสังคมได้ การจัดการเรียนรู้โดยที่ครูสนใจเพียงแค่

เด็กที่เก่งหรือตั้งใจเรียนสะท้อนให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำและไม่เท่าเทียมทางการศึกษา ซึ่งสามารถเกิดขึ้นได้ทั้งในโรงเรียน พื้นที่ชนบทห่างไกลหรือโรงเรียนในพื้นที่ชุมชนเมือง รวมถึงสามารถเกิดขึ้นได้ในโรงเรียนเดียวกันหรือแม้กระทั่งภายในห้องเรียนเดียวกันที่นักเรียนที่แตกต่างและหลากหลาย

ดังนั้น ครู จึงเป็นบุคลากรสำคัญในการขับเคลื่อนความเสมอภาคให้เกิดขึ้นในชั้นเรียน เพื่อเป็นจุดเริ่มต้นเล็ก ๆ ของความเสมอภาคทางการศึกษา โดยครูสามารถสร้างห้องเรียนให้มีความเสมอภาค (Equitable Classroom) ได้ ด้วยการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แสดงออกอย่างหลากหลายและเหมาะสม เช่น การวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคล ดูแลเอาใจใส่ผู้เรียนอย่างทั่วถึง ค้นหาวิธีการจัดการเรียนรู้และออกแบบการวัดผลประเมินผลที่สอดคล้องเหมาะสมกับชั้นเรียน และนักเรียนแต่ละคน เป็นต้น

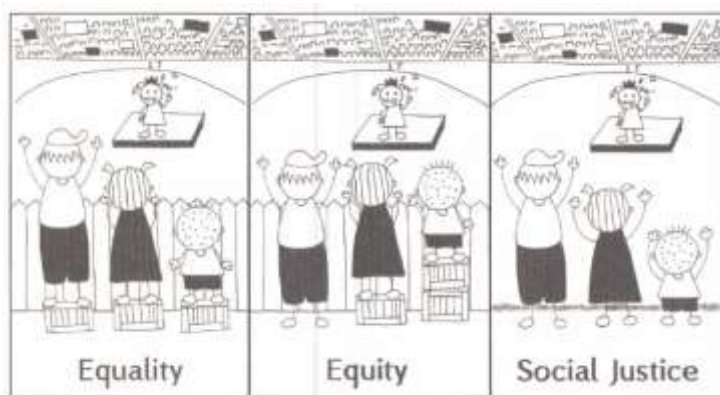
ความเสมอภาคทางการศึกษา

การศึกษาเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาคนและสังคม และการศึกษายังถือได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญและมีผลต่อความเหลื่อมล้ำในสังคม เช่นเดียวกับความแตกต่างด้านรายได้และทรัพย์สินของประชาชนที่เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา (รัชต์ สงมเหหมัต, 2560) จากความสำคัญของการศึกษาในด้านที่มีผลต่อความเหลื่อมล้ำ จึงทำให้รัฐต้องกำหนดนโยบายหรือแนวทางในการจัดการศึกษาเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคม ทั้งนี้ นโยบายด้านการศึกษาหนึ่งที่มักถูกนำมาใช้ในหลาย ๆ ประเทศ นั้นคือการจัดการศึกษาแบบให้เปล่า โดยการจัดการศึกษาแบบให้เปล่านั้นสามารถสร้างโอกาสทางการศึกษาและสร้างโอกาสในความเท่าเทียมให้กับเด็กในสังคมได้ เนื่องจากการจัดการศึกษาแบบให้เปล่าสามารถช่วยให้เด็กทุกคนเข้าถึงการศึกษาได้โดยไม่คำนึงถึงสถานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว แต่อย่างไรก็ตามการได้รับโอกาสทางการศึกษาก็ไม่ได้หมายความว่าเด็กทุกคนจะได้รับอย่างเท่าเทียมกัน (Nelson et al., 1996) ดังนั้น ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาจึงเป็นความท้าทายสำคัญสำหรับประเทศไทย ทั้งในมุมมองของโอกาสการเข้าถึงการศึกษาและในมุมมองของคุณภาพการศึกษาหรือผลการเรียนรู้ของผู้เรียน

เมื่อพิจารณานิยามความหมายของคำว่า ความเท่าเทียม (Equality) ความเสมอภาค (Equity) และความเป็นธรรมในสังคม (Social Justice) คำสามคำนี้มีความหมายใกล้เคียงกัน ซึ่งในประเทศไทยมีการใช้หรือให้ความหมายในมุมมองหรือบริบทที่แตกต่างกัน โดยความเท่าเทียม เป็นมุมมองที่ถือว่าบุคคลทุกคนต้องได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันโดยไม่ได้พิจารณาหรือคำนึงถึงข้อแตกต่างของแต่ละบุคคล คำว่าความเสมอภาค ในมุมมองทางกฎหมายแล้วจะไม่ได้เรียกร้องให้ปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันอย่างสิ้นเชิง แต่ต้องพิจารณาเป็นกรณี โดยกรณีที่มีการเปรียบเทียบกันระหว่างข้อเท็จจริงสองข้อเท็จจริงหรือบุคคลสองคน หรือกลุ่มบุคคลสองกลุ่ม ซึ่งจะต้องคำนึงว่าไม่มีข้อเท็จจริงใด หรือบุคคลใด หรือกลุ่มบุคคลใด จะเหมือนกันทุกประการกับอีกข้อเท็จจริงหนึ่ง หรืออีกบุคคลหนึ่ง หรืออีกกลุ่มบุคคลหนึ่ง (ธนาชัย สุนทรอนันตชัย, 2560) ส่วนคำว่าความเป็นธรรมในสังคม (Social Justice) คือแนวคิดที่ว่าด้วยความเป็นธรรมในทุกมิติของสังคม มิใช่เพียงแค่มิติทางด้านกฎหมายเท่านั้น ซึ่งอาจหมายถึงการปฏิบัติต่อกันอย่างเป็นธรรมหรือการแบ่งปันกันอย่างเป็นธรรมก็ได้ ทั้งนี้ ในมุมมองเกี่ยวกับความเสมอภาค Turner (1976) มีความเห็นว่า โดยธรรมชาติมองว่ามนุษย์ไม่สามารถเลือกเกิดได้ ทำให้ได้รับความไม่เสมอภาคมาตั้งแต่กำเนิด และส่งผลต่อความเหลื่อมล้ำที่ได้รับในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม แต่มนุษย์มีความเสมอภาคกันในฐานะที่เป็นมนุษย์จึงควรได้รับสิทธิและโอกาสในเรื่องต่าง ๆ อย่างเท่าเทียมกัน ความเสมอภาคในมุมมองของ Fainstein (2010) ไม่ใช่เรื่องของความเท่าเทียม หรือการหารแบ่งให้กับทุกคนได้รับสิ่งที่เหมือน ๆ กัน ในปริมาณที่เท่า ๆ กัน แต่มองความเสมอภาคในแง่ของการลดช่องว่างความแตกต่างของการครอบครองทรัพยากรและการเข้าถึงบริการทางสังคมของแต่ละคน ซึ่งไม่ได้พิจารณาแต่เพียงว่าแต่ละคนได้รับการจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ เหมือนกันหรือไม่และได้รับมากน้อยต่างกันเพียงใด เท่ากันหรือไม่ แต่มองถึงความแตกต่างเหลื่อมล้ำของผลที่เกิดจากการจัดสรรทรัพยากรและบริการของสังคมว่าการจัดสรรทรัพยากรและบริการเหล่านั้นทำให้ผู้ที่เสียเปรียบทางสังคมได้รับการชดเชย ความเสียเปรียบเพื่อลดช่องว่าง

แห่งความเหลื่อมล้ำหรือไม่ และศักยภาพของบุคคลในการเข้าถึงทรัพยากรและบริการทางสังคมในเรื่องนั้น ๆ มีความแตกต่างหรือเสมอภาคกันอย่างไร

ความแตกต่างของคำว่า ความเท่าเทียม ความเสมอภาค และความเป็นธรรมในสังคม อธิบายได้ตามแผนภาพ ดังนี้

ภาพ 1 ความแตกต่างของคำว่า ความเท่าเทียม (Equality) ความเสมอภาค (Equity)

และความเป็นธรรมในสังคม (Social Justice)

ที่มา : ธนาชัย สุนทรอนันตชัย, 2560

จากภาพแสดงความแตกต่างของคำว่า ความเท่าเทียม ความเสมอภาค และความเป็นธรรมในสังคม ซึ่งเป็นสถานการณ์ที่เด็ก 3 คน ที่มีความสูงแตกต่างกันยืนชมการแสดง โดยระหว่างเด็กทั้ง 3 คน กับเวทีการแสดงนั้นมีรั้วสูงกันอยู่ ซึ่งรั้วมีความสูงจนทำให้เด็กบางคนไม่สามารถมองเห็นการแสดงได้ ภาพซ้ายสะท้อนความหมายของคำว่า ความเท่าเทียม นั่นคือการที่เด็กทั้ง 3 คน ได้รับกล่องลังจำนวนคนละ 1 กล่อง สำหรับใช้ยืนให้มีมุมมองที่สูงขึ้นเพื่อชมการแสดง เด็กคนที่สูงที่สุดที่สามารถชมการแสดงได้โดยไม่ต้องยืนบนกล่องลัง ได้กล่องลังมาตั้งที่จำเป็นต้องใช้ก็สามารถรับชมการแสดงได้ เด็กคนที่มีความสูงปานกลางได้รับกล่องลังมาช่วยให้มีมุมมองสูงขึ้นพ้นขอบรั้วและสามารถรับชมการแสดงได้ ส่วนเด็กคนที่มีความสูงน้อยที่สุดถึงแม้จะยืนบนกล่องลังแล้วก็ยังไม่สามารถรับชมการแสดงได้ ถือว่าเป็นการจัดสรรทรัพยากรหรือความช่วยเหลือที่เหมือนกันโดยไม่ได้คำนึงถึงความแตกต่างของแต่ละบุคคล ภาพกลางสะท้อนความหมายของคำว่าความเสมอภาค กล่าวคือเด็กทั้ง 2 คน ที่ไม่สามารถรับชมการแสดงได้เนื่องจากมีความสูงไม่พ้นของรั้ว ได้รับกล่องลังเพื่อใช้สำหรับยืนให้มีมุมมองที่สูงขึ้นเพื่อชมการแสดง โดยเด็กคนที่มีความสูงปานกลางได้รับกล่องลังจำนวน 1 กล่อง และเด็กที่มีความสูงน้อยที่สุดได้รับกล่องลังจำนวน 2 กล่อง เมื่อเด็กทั้ง 2 คน ยืนบนกล่องลังแล้วจึงมีความสูงพ้นขอบรั้วและสามารถรับชมการแสดงได้ ส่วนเด็กที่มีความสูงที่สุด ไม่ได้รับกล่องลังเพื่อเพิ่มความสูงเนื่องจากสามารถรับชมการแสดงได้โดยไม่ต้องยืนบนกล่องลัง เป็นการพิจารณาความแตกต่างของแต่ละบุคคล โดยหากแต่ละบุคคลมีความแตกต่างกันแล้ว การจัดสรรทรัพยากรหรือการได้รับความช่วยเหลือย่อมแตกต่างกันไป เพื่อให้ทุกคนได้รับสิทธิเสรีภาพอย่างเสมอภาคกันอย่างทั่วถึง ส่วนภาพด้านขวาเป็นการสะท้อนมุมมองของความเป็นธรรมในสังคม นั่นคือการนำรั้วกันออกซึ่งช่วยให้เด็กทั้ง 3 คน สามารถชมการแสดงได้อย่างชัดเจน ซึ่งเป็นการมุ่งจัดอุปสรรคที่ทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมออกไป อันเป็นการแก้ไขปัญหาที่ต้นเหตุหรือลดช่องว่างของความไม่เป็นธรรมที่เกิดขึ้นอย่างถาวร แต่อย่างไรก็ตาม การสร้างความเป็นธรรมในสังคมจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือของทุกภาคส่วนจึงต้องใช้เวลาในการดำเนินการและสร้างความเข้าใจร่วมกัน ดังนั้น การสร้างความเสมอภาคจึงเป็นการลดช่องว่างและการชดเชยให้กับผู้ที่เสียเปรียบทางสังคม เพื่อช่วยเหลือให้สามารถมีโอกาสดีขึ้น มีสถานะและศักยภาพที่จะเข้าถึงทรัพยากรและบริการทางสังคมได้ไม่ต่างจากบุคคลอื่น ๆ

การดำเนินการเพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาได้มีการขับเคลื่อนมาอย่างต่อเนื่อง โดยส่วนใหญ่อยู่ในนโยบายภาพรวม เช่น การกำหนดแนวทางการดำเนินงานด้านความเสมอภาคทางการศึกษา การจัดสรรทรัพยากร บุคลากรและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สถานศึกษา และกลุ่มนักเรียนเป้าหมายที่ขาดแคลนให้เพียงพอและ

เหมาะสม โดยนโยบายการขยายโอกาสทางการศึกษาเป็นนโยบายสำคัญของหลายประเทศที่พยายามจะทำให้ความเหลื่อมล้ำด้านเศรษฐกิจและสังคมลดลง หลักฐานสำคัญที่ทำให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาทางการศึกษากับพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมในระดับมหภาค คือ โอกาสการเข้าถึงการศึกษาสัมพันธ์กับการเพิ่มประสิทธิภาพของกำลังแรงงาน เพิ่มอายุขัยเฉลี่ยของประชากร และปรับปรุงด้านสุขภาพของประชากร (Axinn & Barber, 2001) สำหรับประเทศไทย การกระจายโอกาสทางการศึกษาให้แก่ประชาชนไทยอย่างทั่วถึง เป็นหนึ่งในเป้าหมายของการปฏิรูปการศึกษาของไทย โดยได้ขับเคลื่อนอย่างชัดเจนด้วยการออกพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ปีพุทธศักราช 2542 ซึ่งกำหนดให้เด็กทุกคนต้องได้รับการศึกษาโดยไม่มีค่าใช้จ่ายเป็นระยะเวลา 15 ปี ไม่ว่าจะเป็นสถานะทางกฎหมายหรือสัญชาติใด และหลังจากนั้น ในปีพุทธศักราช 2561 ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา กฎหมายดังกล่าวทำให้เกิดกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา ช่วยเหลือผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ ลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา รวมทั้งเสริมสร้างและพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพครู โดยให้รัฐเป็นผู้จัดสรรงบประมาณให้กองทุน และมีการบริหารงานที่เป็นอิสระ โดยมีภารกิจในการช่วยเหลือดูแลกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ หรือด้อยโอกาสนับตั้งแต่แรกเกิดจนถึงวัยแรงงานให้ได้รับโอกาสทางการศึกษา ดำเนินการกับกลุ่มเป้าหมายคือ ผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์และเข้าไม่ถึงโอกาสทางการศึกษา จำนวน 4.3 ล้านคน การดำเนินงานใน 3 ปีแรก (พ.ศ.2562 – 2564) มุ่งส่งเสริมให้ผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ สามารถเข้าถึงการศึกษาที่สอดคล้องกับความจำเป็นรายบุคคลตามศักยภาพในทุกกลุ่มเป้าหมาย ควบคู่กับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนและหน่วยจัดการเรียนรู้ ดำเนินการช่วยเหลือโดยนักเรียนจากครอบครัวที่มีรายได้น้อยกว่า 3,000 บาทต่อคนต่อเดือน และมีคุณสมบัติตามหลักเกณฑ์อื่น ๆ ที่กำหนด จะมีสิทธิได้รับเงินอุดหนุนแบบมีเงื่อนไขจากกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา ซึ่งนักเรียนในระดับประถมศึกษาที่ยากจนมีสิทธิได้รับเงินอุดหนุนจำนวน 1,000 บาทต่อปี ขณะที่นักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่ยากจนมีสิทธิได้รับเงินอุดหนุนจำนวน 3,000 บาทต่อปี และขยายไปสู่โรงเรียนระดับอนุบาลในปีการศึกษา 2562/2563 นอกจากนี้ กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษายังให้เงินอุดหนุนเพิ่มเติมอีก 1,600 บาทต่อปีสำหรับนักเรียนที่ยากจนพิเศษทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา โดยครึ่งหนึ่งของเงินอุดหนุนเพิ่มเติมที่กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาให้นักเรียนยากจนพิเศษ เป็นการให้ครอบครัวของนักเรียนโดยตรงเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการเดินทางและการดำรงชีวิตของนักเรียน ในขณะที่อีกครึ่งหนึ่งโรงเรียนสามารถบริหารจัดการเพื่อเป็นค่าอาหารกลางวันและกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความเสมอภาคทางการศึกษา โรงเรียนมีอิสระในระดับหนึ่งในการกำหนดแนวทางการใช้เงินจากกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา โดยแต่ละโรงเรียนมีแนวทางแตกต่างกันในการสนับสนุนการจัดการศึกษาแก่นักเรียนยากจน เช่น การสนับสนุน พาหนะการเดินทาง อาหารกลางวันสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษา (องค์การยูนิเซฟ ประเทศไทย, 2562)

ผลจากการขับเคลื่อนนโยบายการสร้างเสมอภาคทางการศึกษาของประเทศไทย ตลอด 10 ปีที่ผ่านมา พบว่าไทยได้รับการจัดอันดับและการรายงานสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ทั้งในมิติด้านโอกาสทางการศึกษาและมิติด้านคุณภาพทางการศึกษาที่มีแนวโน้มตกต่ำลงมาโดยตลอด ทิศทางของระบบการศึกษาไทยเช่นนี้ส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นทางเศรษฐกิจ สังคม และทิศทางการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของไทยในอนาคตในสายตาขององค์กรระหว่างประเทศ และนักลงทุน รวมทั้งโอกาสในการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของโลกด้านการศึกษา (UNSDG4) ซึ่งประเทศไทยได้ให้คำมั่นสัญญาแก่ประชาคมโลกว่าจะบรรลุให้ได้ในปี ค.ศ.2030 (คณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา (กอปศ.). 2563) เมื่อมองในมิติด้านโอกาสทางการศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2563) ได้วิเคราะห์สถิติการศึกษาของประเทศไทยพบว่า ในปีการศึกษา 2562 จำนวนนักเรียนและนักศึกษาในระบบ อายุ 3 - 21 ปี มีจำนวน 13.4 ล้านคน ลดลงจากปีการศึกษา 2561 เล็กน้อย ประมาณ 2 หมื่นคน โดยทุกระดับการศึกษามีจำนวนนักเรียนลดลงเล็กน้อย (ทั้งนี้อาจเป็นผลกระทบจากโครงสร้างประชากรที่มีคนเกิดน้อยลง) ระดับประถมศึกษา อายุ 6 - 11 ปี มีอัตราการเข้าเรียนสุทธิแบบปรับ (ANER) อยู่ที่ร้อยละ 99.92 โดยที่มีเด็กที่ไม่ได้รับการศึกษา (OOSC) ร้อยละ 0.08 และระดับมัธยมศึกษาตอนต้น อายุ 12 - 14

ปี มีอัตราการเข้าเรียนสุทธิแบบปรับ (ANER) อยู่ที่ร้อยละ 86.70 โดยที่มีเด็กที่ไม่รับการศึกษา (OOSC) ร้อยละ 13.30 แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาในมิติด้านของของคุณภาพการศึกษา โดยใช้ข้อมูลผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากการทดสอบมาตรฐานทั้งระดับชาติและระดับนานาชาติ ได้แก่ PISA (Programme for International Student Assessment) และการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินิยมขั้นพื้นฐาน (Ordinary National Educational Test, O-NET) ทำให้เห็นถึงปัญหาคุณภาพทางการศึกษาที่ซ่อนเร้นอยู่ กล่าวคือ ผลการทดสอบ PISA 2015 พบว่า กลุ่มโรงเรียนที่นักเรียนมีคะแนนทุกด้านสูงกว่าค่าเฉลี่ย OECD คือ นักเรียนจากกลุ่มโรงเรียนเน้นวิทยาศาสตร์คณิตศาสตร์ และโรงเรียนสาธิต ส่วนกลุ่มอื่น ๆ ได้แก่ กลุ่มโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนเอกชน โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร เป็นต้น มีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าค่าเฉลี่ย OECD เช่นเดียวกับ ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินิยมขั้นพื้นฐาน (O-NET) พบว่า กลุ่มโรงเรียนสาธิต มีผลการทดสอบที่สูงแตกต่างจากโรงเรียนในกลุ่มอื่น ๆ เช่นกัน จากข้อมูลข้างต้นจะให้เห็นว่า แม้เด็กและเยาวชนจะได้มีโอกาสเข้าเรียนในการศึกษาระดับพื้นฐานที่สูงขึ้น แต่สถานศึกษาแต่ละแห่งยังมีทรัพยากรทางการศึกษา ทั้งด้านอุปกรณ์การศึกษาและบุคลากรทางการศึกษาที่มีความพร้อมในการให้การศึกษาที่มีคุณภาพแตกต่างกัน ดังที่เห็นได้ว่า โรงเรียนในเมืองมีความพร้อมกว่ามาก ต่างจากโรงเรียนชนบทขนาดเล็กที่ยังขาดแคลนอยู่มาก การเข้าถึงระบบการศึกษาที่มีคุณภาพสูงจึงยังเป็นข้อจำกัดและเป็นความเหลื่อมล้ำในระบบการศึกษาของไทย (สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน, 2557)

ผลจากการขับเคลื่อนการสร้างความสำเร็จทางการศึกษาจะเห็นได้ว่าในมิติด้านโอกาสทางการศึกษา พบว่าสัดส่วนการได้รับการศึกษาของเด็กอยู่ในระดับสูง โดยในระดับประถมศึกษา มีอัตราการเข้าเรียนสุทธิแบบปรับ (ANER) สูงกว่าร้อยละ 99 แต่ในมิติด้านคุณภาพการศึกษายังพบปัญหาซึ่งสะท้อนถึงความเหลื่อมล้ำที่มีอยู่ในระบบการศึกษาของไทย ทั้งด้านของการทดสอบมาตรฐานทั้งระดับชาติและระดับนานาชาติ ดังนั้นการดำเนินการขับเคลื่อนในเชิงนโยบายและการจัดสรรทรัพยากรเพียงอย่างเดียวอาจจะยังไม่สามารถสร้างความสำเร็จทางการศึกษาที่แท้จริงให้เกิดขึ้นได้ การขับเคลื่อนให้เกิดความสำเร็จทางการศึกษาโดยเริ่มจากจุดปฏิบัติการเล็ก ๆ ในชั้นเรียน ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นในการสร้างความสำเร็จจากระดับปฏิบัติการเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบในอนาคต จึงเป็นแนวคิดที่เริ่มเข้ามามีบทบาทเพื่อช่วยเสริมการดำเนินการในเชิงนโยบาย

ที่มา หลักการ และแนวคิดของห้องเรียนเสมอภาค

การสร้างความสำเร็จในห้องเรียนสามารถช่วยให้นักเรียนมีโอกาสเดียวกันในการเรียนรู้ และทำให้สภาพแวดล้อมในห้องเรียนเอื้อต่อการเรียนรู้โดยไม่คำนึงถึงภูมิหลังที่หลากหลายของนักเรียน ความสำเร็จในห้องเรียนมีความสำคัญมากด้วยเหตุผลหลายประการ เช่น ผู้เรียนจะประสบความสำเร็จในการเรียนรู้เพิ่มขึ้นเมื่อสามารถเข้าถึงการสนับสนุนที่จำเป็น ลดการเลือกปฏิบัติทางสังคม ชาติพันธุ์ เพศ อายุ ศาสนา และความพิการ ส่งเสริมการทำงานร่วมกันในสังคมและไว้วางใจสภาพแวดล้อมในห้องเรียน ความสำเร็จช่วยให้ครูต่อสู้กับความไม่เท่าเทียมกันทางสังคม ภาษา วัฒนธรรม เศรษฐกิจ สังคม ครอบครัว และการเรียนการสอน (Harerimana, J. P., 2019) ความสำเร็จในห้องเรียนจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนในชั้นเรียน โดย Wood, et. al (2011) กล่าวว่า “ความสำเร็จเป็นส่วนสำคัญของคุณภาพการศึกษาและเป็นปัจจัยสำคัญในการบรรลุเป้าหมาย โอกาสที่เท่าเทียมกันและการเข้าถึงครูที่มีคุณภาพสำหรับเด็กทุกคน โรงเรียน สื่อการสอนและสิ่งอำนวยความสะดวก จะช่วยเพิ่มผลการเรียนรู้โดยรวม ความเป็นอยู่ที่ดี การพัฒนาทางสังคม และประสบการณ์การศึกษาที่มีคุณภาพของนักเรียน”

Eisner (1991) ได้อธิบายถึงความสำเร็จทางการศึกษาในแง่ของการให้นักเรียนนั้น ไม่ใช่เพียงการให้โอกาสในการมาโรงเรียนเท่านั้นแต่ยังรวมไปถึงกระบวนการจัดการเรียนรู้ด้วย โดยวัตถุประสงค์ของการส่งเสริมความเท่าเทียมและความสำเร็จนั้น คือการยกระดับความสำเร็จของนักเรียนทุกคนและให้โอกาสอย่างเป็นประชาธิปไตย ทั้งนี้ เมื่อครูทำงาน

ในห้องเรียนที่มีความหลากหลาย ครูหลายคนพยายามทำให้ห้องเรียนของตนมีความเสมอภาค (Cohen & Lotan, 1997) กล่าวคือ ในห้องเรียนที่เสมอภาคนักเรียนทุกคนจะสามารถเข้าถึงความรู้ ความเข้มข้นทางวิชาการ และความท้าทายทางสติปัญญาที่เหมาะสม มีปฏิสัมพันธ์ที่มีประสิทธิภาพกับครูและการปฏิสัมพันธ์ที่มีสถานะเท่าเทียมกับเพื่อน โดยในห้องเรียนเสมอภาคนั้นนักเรียนและครูจะตระหนักดีว่าความสามารถที่ต่างกันมีความเกี่ยวข้องกับความสำเร็จของงาน และการเรียนรู้ในห้องเรียนเสมอภาคนักเรียนจะแสดงความสามารถของตนในรูปแบบต่าง ๆ โดยมีโอกาสในการแสดงทักษะความสามารถและความเข้าใจ ทั้งนี้ผลงานที่เกิดขึ้นจะได้รับการยอมรับและมีคุณค่าต่อสาธารณะ

ความไม่เท่าเทียมกันในสังคมส่งผลทางอ้อมต่อความเสมอภาคในห้องเรียน ซึ่งเดิมทีแล้วนักวิชาการด้านสังคมวิทยาการศึกษา ได้ให้ความสำคัญกับปัญหาทางวิชาการของนักเรียนที่มีสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำกว่า โดยถือว่าเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้เกิดความไม่เสมอภาคในห้องเรียน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ความไม่เสมอภาคในห้องเรียนเกิดจากความไม่เท่าเทียมกันของทุนมนุษย์ของนักเรียนแต่ละคน แต่ในปัจจุบันนักวิชาการด้านสังคมวิทยาการศึกษาได้มุ่งให้ความสำคัญกับสาเหตุของการเกิดความไม่เสมอภาคในห้องเรียนที่เป็นตัวแปรตามบริบทมากกว่าปัญหาทางวิชาการของนักเรียน ตัวแปรตามบริบทที่ส่งผลให้เกิดความไม่เสมอภาคในห้องเรียน ได้แก่ (1) การมอบหมายภาระงานและการวัดประเมินผล โดยภาระงานและการวัดและประเมินผลจะสร้างความไม่เท่าเทียมผ่านกระบวนการเปรียบเทียบทางสังคม นักเรียนจะมองเห็นความสามารถในการเรียนของกันและกันในมิติเดียว เกิดการเปรียบเทียบผลการประเมินและสร้างแนวคิดเกี่ยวกับความสามารถของตนเองโดยการเปรียบเทียบ (Rosenholtz & Simpson, 1984) ดังนั้น การมอบหมายภาระงานและการวัดประเมินผลจึงควรเน้นความหลากหลาย ให้นักเรียนมีอิสระในการคิดสร้างสรรค์ผลงาน เน้นรูปแบบการจัดกลุ่มที่หลากหลาย และให้ความสำคัญกับคะแนนผลการประเมินให้น้อยลง (2) ลำดับสถานะทางวิชาการและความสัมพันธ์ในชั้นเรียน เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ก่อให้เกิดความไม่เสมอภาคในห้องเรียน กล่าวคือ บางภาระงานและการวัดผลประเมินผลจะทำให้เกิดลำดับชั้นของสถานะทางวิชาการและลำดับความสัมพันธ์ในห้องเรียน ซึ่งมีอิทธิพลอย่างมากต่อพฤติกรรมภายในกลุ่มของนักเรียนที่ทำงานร่วมกัน (Berger, Cohen, & Zelditch, 1966) ลำดับชั้นของสถานะทางวิชาการและลำดับความสัมพันธ์ในห้องเรียนเป็นแหล่งสำคัญของความไม่เท่าเทียมกัน โดยนักเรียนที่มีสถานะทางวิชาการและความสัมพันธ์ที่สูงกว่าจะเกิดความกระตือรือร้นในงานมากกว่าผู้ที่มีสถานะทางวิชาการและความสัมพันธ์ที่ต่ำกว่า (Cohen, 1997) ผู้ที่มีสถานะต่ำจะใช้ความพยายามน้อยลงและมีส่วนร่วมน้อยลง ดังนั้น นักเรียนกลุ่มที่มีสถานะต่ำจะเข้าถึงปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมชั้นน้อยลงและเข้าถึงเนื้อหาน้อยลง (3) เชื้อชาติ ชาติพันธุ์ และเพศ ทำให้เกิดความไม่เสมอภาคในห้องเรียนได้เช่นกัน โดยในสหรัฐอเมริกาเมื่อนักเรียนกลุ่มที่มีสถานะผสมผสานร่วมกัน กลุ่มนักเรียนผิวขาว นักเรียนอเมริกันที่ใช้ภาษาอังกฤษ และนักเรียนเพศชายจะมีอิทธิพลมากกว่านักเรียนแอฟริกัน-อเมริกัน นักเรียนลาติน และนักเรียนเพศหญิงอย่างชัดเจน (Ridgeway & Diekma, 1992) นอกจากนั้น ภาษาถิ่นที่นักเรียนพูดที่แสดงถึงชาติพันธุ์ของนักเรียน ทำให้ครูเกิดความคาดหวังในระดับความสามารถของนักเรียนต่ำ ซึ่งงานวิจัยโดย Harrison อ้างใน Garcia (1993) ระบุว่าภาษาถิ่นที่นักเรียนพูดมีอิทธิพลต่อการรับรู้ของครูเกี่ยวกับความสามารถทางวิชาการของพวกเขา แต่อย่างไรก็ตาม Lockheed, Harris & Nemceff (1983) และ Leal-Idrogo (1997) พบว่า เพศสภาพไม่มีผลต่อการมีปฏิสัมพันธ์ในงานส่วนรวมในวัยประถม นอกจากนั้นแล้ว (4) ภูมิหลังทางสังคม เป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่ง โดยเด็กที่ผู้ปกครองมีการศึกษาน้อยจะไม่มีพื้นฐานด้านทักษะการรู้หนังสือและทักษะอื่น ๆ แตกต่างจากเด็กที่ผู้ปกครองมีการศึกษา และท้ายที่สุด (5) หลักสูตรการศึกษาของโรงเรียนก็เป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดความไม่เสมอภาคในห้องเรียน โดยนักเรียนที่มีความสามารถในการอ่านได้ช้าจะถูกมองว่ามีความสามารถต่ำ เพื่อนร่วมชั้นมีความคาดหวังน้อยในการทำงานที่หลากหลาย

ดังนั้น สาเหตุของการเกิดความไม่เสมอภาคในห้องเรียน ซึ่งได้แก่ การมอบหมายภาระงานและการวัดประเมินผล โดยครูผู้สอน ความแตกต่างทางวิชาการและความสัมพันธ์ในห้องเรียน เชื้อชาติ ชาติพันธุ์ และเพศ ภูมิหลังทางสังคม และหลักสูตรของโรงเรียน จึงเป็นสิ่งที่ควรให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่งสำหรับการจัดการเรียนรู้ในห้องเรียน ทั้งนี้ ปัจจัยที่เป็นสาเหตุ

ของการเกิดความไม่เสมอภาคในห้องเรียนบางประการอยู่นอกเหนือบทบาทของครูในการแก้ไขหรือปรับเปลี่ยนได้ ซึ่งเป็นประเด็นท้าทายสำหรับครูผู้สอนในการออกแบบแนวทางหรือกระบวนการในการสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ที่เหมาะสมโดยใช้กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความหลากหลายในห้องเรียน

ในวงการศึกษารวมของประเทศไทย วิจารณ์ พานิช (2562ก) ได้กล่าวในการประชุมคณะอนุกรรมการสถาบันวิจัยเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา เมื่อวันที่ 5 มีนาคม 2562 เกี่ยวกับแนวทางการดำเนินการวิจัยและประเด็นการวิจัยของสถาบันวิจัยเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาที่เน้นด้านความเหลื่อมล้ำหรือความไม่เสมอภาค (Inequity) ด้านเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งเป็นสิ่งที่ควรเอาใจใส่ แต่ความเหลื่อมล้ำดังกล่าวยังมีผลต่อคุณภาพพลเมืองไทยไม่กว้างขวางเท่ากับความเหลื่อมล้ำในชั้นเรียน (Classroom Inequity) ซึ่งมีผลต่อนักเรียนมากกว่าร้อยละ 90 ของจำนวนทั้งหมดสืบกว่าล้านคน ความเหลื่อมล้ำในชั้นเรียนนั้นอธิบายได้ว่า เป็นวัฒนธรรมการศึกษาไทยที่ครูเอาใจใส่เฉพาะ “เด็กแถวหน้า” คือ เด็กที่ตั้งใจเรียนและเรียนเก่ง ส่วนเด็กที่เหลือน้อยครูไม่สนใจมากนัก โดยมักจัดประกวดหรือแข่งขันเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ ซึ่งเป็นเจตนาดี แต่เกิดผลข้างเคียงคือ โรงเรียนและครูต้องการชื่อเสียงจึงเอาใจใส่ฝึกปรือนักเรียนเก่ง สำหรับส่งประกวดหรือแข่งขัน ทำให้ละเลยความเอาใจใส่นักเรียนที่เรียนอ่อนโดยไม่รู้ตัว วิถีปฏิบัติในโรงเรียนตามแนวทางดังกล่าวจึงเป็นการทอดทิ้งเด็กส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นสาเหตุใหญ่อย่างหนึ่งของความเหลื่อมล้ำในปัจจุบัน และได้เสนอให้มีแผนงานพัฒนาห้องเรียนเสมอภาคที่ครูเอาใจใส่เด็กทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน เพื่อเป้าหมายผลลัพธ์การเรียนรู้ขั้นสูงของนักเรียนทุกคน ซึ่งหมายความว่าครูต้องเอาใจใส่เด็กที่เรียนอ่อนหรือมีปัญหาความประพฤติมากเป็นพิเศษ นอกจากนั้นแล้ว (วิจารณ์ พานิช, 2562ข) ยังได้กล่าวไว้ในการปาฐกถา เรื่อง วิญญานครูแห่งศตวรรษที่ 21 โอกาสยิ่งใหญ่ของครูไทยยุคสมัย ความตอนหนึ่งว่า “ครูเป็นผู้ที่สำคัญสูงสุดในการสร้างสรรค์สังคม และสร้างความเสมอภาคให้แก่สังคม ผ่าน Equity Classroom ซึ่งคำว่า Equity ไม่ได้แปลว่าเท่าเทียม ซึ่งนั่นคือ Equality และถ้าในชั้นเรียนใช้ Equality Concept จะทำให้นักเรียนส่วนใหญ่ลำบาก เพราะนักเรียนส่วนใหญ่ไม่ได้หัวไว แต่ครูจะสนใจแต่เด็กที่หัวไว แต่ถ้าเป็น Equity นั้นแปลว่าจะสนใจเด็กที่เรียนอ่อนมากกว่าเด็กที่เรียนเก่ง เพราะเราต้องการให้คนเกิดความสัมฤทธิ์ในการเรียนรู้อย่างน้อยในขั้นพื้นฐาน และในสภาพแวดล้อมแบบนั้นเชื่อว่าจะเกิดสิ่งที่ติดตัวเด็กไปในเรื่องเอื้อเพื่อแก่ผู้ที่อ่อนแอกว่า เพราะสังคมและตัวเราควรเอื้อเพื่อต่อผู้อ่อนแอกว่า สังคมจึงจะดี เพราะฉะนั้น ครูต้องเปลี่ยนแปลงตัวตน และครูต้องอาศัยการทำหน้าที่ครู อาศัยชั้นเรียน อาศัยลูกศิษย์ในการเปลี่ยนแปลงตัวตน”

จะเห็นได้ว่าครูเป็นผู้มีความสำคัญอย่างมากในการสร้างความเสมอภาคในห้องเรียนของตนเอง โดยเชื่อว่าในห้องเรียนที่เสมอภาคนั้น นักเรียนทุกคนจะสามารถเข้าถึงความรู้ ความเข้มข้นทางวิชาการ และความท้าทายทางสติปัญญาที่เหมาะสมและมีปฏิสัมพันธ์ที่เกิดประสิทธิผลกับครูและมีปฏิสัมพันธ์ที่มีสถานะเท่าเทียมกับเพื่อนได้ ทั้งนี้ครูผู้สอนคือผู้ที่กำลังจัดและทำให้ตัวแปรที่ก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันในห้องเรียนลดลงได้

การจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างความเสมอภาคในห้องเรียน

การจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างความเสมอภาคในห้องเรียนได้ถูกขับเคลื่อนในประเทศที่มีความหลากหลายของประชากร เช่น สหรัฐอเมริกา แอฟริกาใต้ สิงคโปร์ และกลุ่มประเทศแถบนอร์ดิก ได้แก่ นอร์เวย์ สวีเดน ไชล์แลนด์ ฟินแลนด์ และเดนมาร์ก โดยดำเนินการควบคู่ไปกับการขับเคลื่อนเชิงนโยบายในการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา การจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างความเสมอภาคในห้องเรียนในต่างประเทศ ได้รับความสนใจอย่างต่อเนื่องยาวนาน เนื่องจากปัญหาคุณภาพทางการศึกษาที่เกิดขึ้นจากความไม่เท่าเทียมของของประชากรที่มีความแตกต่างหลากหลาย แนวคิดการสร้างความเสมอภาคจากจุดพื้นฐานของสังคมในห้องเรียนนี้ จึงถูกหยิบยกมาเป็นประเด็นในการพัฒนาฐานคิดของประชากรก่อนที่จะเข้าสู่ระบบสังคมที่ใหญ่ขึ้นต่อไป

ในประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างความเสมอภาคในห้องเรียน เนื่องจากเป็นประเทศที่มีความหลากหลายของเชื้อชาติ และชาติพันธุ์ โดยในปัจจุบันเด็กนักเรียนกว่าครึ่งในโรงเรียนของสหรัฐอเมริกาเป็น

เด็กที่มาจากครอบครัวในอเมริกากลางและอเมริกาใต้ รวมถึงเด็กจากภูมิภาคอื่นทั่วโลก ได้แก่ เอเชีย ยุโรปตะวันออก แอฟริกา ตะวันออกกลาง และแคริบเบียน ซึ่งทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมและเกิดปัญหาในระบบการศึกษาเพิ่มมากขึ้น โดยในปี 2544 รัฐสภาของเกรสแห่งสหรัฐอเมริกาได้ผ่านพระราชบัญญัติ No Child Left Behind Act (NCLB) ซึ่งออกแบบมาเพื่อปรับปรุงให้โรงเรียนมีระบบตามมาตรฐาน ทั้งนี้ บทบัญญัติของ NCLB เรียกร้องให้แต่ละรัฐพัฒนามาตรฐานของเนื้อหาและมาตรฐานความสำเร็จ การวัดพัฒนาการของนักเรียนผ่านการทดสอบ และสามารถเข้าไปแทรกแซงในโรงเรียนหรือรัฐที่ดำเนินการไม่เป็นไปตามเป้าหมายได้ ผลจากการบังคับใช้ พบว่า หลายรัฐได้ยกเลิกการประเมินที่กว้างเกินไป โดยสนับสนุนการทดสอบที่สอดคล้องและเป็นไปตามหลักสูตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโรงเรียนที่ให้บริการเด็กที่มีรายได้น้อย เด็กที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ และเด็กที่เริ่มใช้ภาษาอังกฤษ (Center on Education Policy, 2006)

การให้ความสำคัญในการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างความเสมอภาคในห้องเรียนของสหรัฐอเมริกา ได้เริ่มจากการปรับเปลี่ยนแนวคิดของครู ให้มีความสามารถในการรับรู้และเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมที่แตกต่างจากตนเอง ยอมรับในความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรม เมื่อครูมีความเชี่ยวชาญทางวัฒนธรรม นักเรียนจะรู้สึกว่ามีที่เรียนในห้องเรียนเพราะความแตกต่างทางวัฒนธรรมถูกเห็นค่าและเป็นที่ยอมรับ โดยดำเนินการทั้งในระดับปฐมวัย ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอุดมศึกษา ดังเช่น Montgomery County Public Schools (2010) ซึ่งเป็นโรงเรียนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในรัฐแมริแลนด์ ได้ให้แนวทางสำหรับครูในการจัดการเรียนรู้ห้องเรียนเสมอภาคสำหรับนักเรียนแอฟริกัน-อเมริกันและฮิสแปนิก เป็นแนวปฏิบัติที่มีฐานมาจากการวิจัยสนับสนุนและสอดคล้องกับมาตรฐานวิชาชีพครู (Teachers Professional Growth System: PGS) โดยประกอบด้วย 27 วิธีการ เช่น ต้อนรับนักเรียนตามชื่อเมื่อเข้าห้องเรียน (Welcomes students by name as they enter the classroom) ให้ความใกล้ชิดกับนักเรียนที่มีผลการเรียนสูงและต่ำอย่างเท่าเทียมกัน (Uses proximity with high- and low-achieving students equitably) ใช้ภาษา กาย ท่าทาง และการแสดงออกเพื่อสื่อข้อความว่าคำถามและความคิดเห็นของนักเรียนทุกคนมีความสำคัญ (Uses body language, gestures, and expressions to convey a message that all student's questions and opinions are important) จัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Uses cooperative learning structures) จัดกลุ่มที่ต่างกันและร่วมมือกันเพื่อการเรียนรู้ (Structures heterogeneous and cooperative groups for learning) สะท้อนผลการเรียนรู้เพื่อการปรับปรุงประสิทธิภาพด้วยการพูดและการเขียนที่เป็นลายลักษณ์อักษรแบบเจาะจงแก่นักเรียน (Gives students effective, specific oral and written feedback that prompts improved performance) ให้ความช่วยเหลือนักเรียนเป็นรายบุคคลทั้งที่มีผลการเรียนสูงและต่ำ (Provides individual help to high- and low-achieving students) เป็นต้น

ในระบบการศึกษาของแอฟริกาใต้ ความเสมอภาคทางการศึกษาได้รับการยอมรับว่ามีความจำเป็นในการเปลี่ยนแปลงร่วมกับเป้าหมายต่าง ๆ เช่น ความเท่าเทียมกัน การชดเชย การตอบสนอง และการปฏิบัติในระบอบประชาธิปไตย เป้าหมายนโยบายของความเสมอภาคถูกตีความและสรุปในแง่ของความเสมอภาคทางสถานะของบุคลากรและนักศึกษา และความเท่าเทียมกันในการเข้าถึงทรัพยากรและโอกาส อย่างไรก็ตามเป้าหมายความเสมอภาคในชั้นเรียนอุดมศึกษาในแง่ของการสอนและการเรียนรู้อย่างกลับไม่ได้รับความสนใจมากนัก โดย Van der Westhuizen, G. (2012) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการเรียนรู้อย่างเสมอภาคในห้องเรียนระดับมหาวิทยาลัย ซึ่งสรุปได้ว่า การมุ่งเน้นที่ความเท่าเทียมในการเรียนรู้มีความสำคัญเป็นพิเศษ ส่วนหนึ่งของความท้าทายคือการตระหนักว่าการปฏิบัติที่เท่าเทียมกันและการปฏิบัติที่ไม่เลือกปฏิบัติ ไม่ได้หมายถึงความเสมอภาคและความเท่าเทียมในการศึกษา การเรียนรู้ไม่เท่าเทียมกันเมื่อผู้เรียนไม่ได้รับประโยชน์จากภาษาที่พวกเขาพูด ทรัพยากรที่พวกเขามี สภาพแวดล้อมที่พวกเขาอยู่ และหลักสูตรที่พวกเขาได้สัมผัส

สิงคโปร์ เป็นอีกหนึ่งประเทศที่มีความหลากหลายของประชากร ทั้งด้านเชื้อชาติ วัฒนธรรม สังคม ภาษา และเศรษฐกิจ สิงคโปร์จึงได้ให้ความสำคัญกับความเสมอภาคทางการศึกษาและเน้นให้เกิดการเรียนรู้อย่างเสมอภาคในห้องเรียน โดยในส่วนของการขับเคลื่อนความเสมอภาคในห้องเรียน สิงคโปร์ได้ให้ความสำคัญกับเด็กนักเรียนที่มีความแตกต่าง

หลากหลาย มีการปรับหลักสูตรให้เหมาะสมกับนักเรียน การปรับสภาพแวดล้อมในห้องเรียนให้เหมาะสม เช่น การจัดที่นั่ง และการกำหนดข้อตกลงในห้องเรียนที่สอดคล้องกับนักเรียน รวมถึงการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในชั้นเรียนมากที่สุด การจัดการเรียนรู้ให้ความสำคัญกับครูและความสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียน ซึ่งมีส่วนสำคัญในการทำให้โรงเรียนมีความเสมอภาคมากขึ้น โดยหลังจากจัดการเรียนรู้ครูจะได้ร่วมกันสะท้อนผลและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งเป็นการให้พื้นที่ทางสังคมที่ปลอดภัยในการร่วมกันและอภิปรายมุมมองเกี่ยวกับสิ่งที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน (The National Institute of Education Nanyang Technological University, 2016)

ประเทศกลุ่มนอร์ดิก ได้แก่ นอร์เวย์ สวีเดน ไอซ์แลนด์ ฟินแลนด์ และ เดนมาร์ก มีแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาสำหรับทุกคน (Education for all) ที่เข้มแข็ง โดยจัดให้เป็นสวัสดิการพื้นฐานที่นักเรียนไม่เพียงมีสิทธิในการศึกษาอย่างเป็นทางการหรือสิทธิในการเข้าถึงการศึกษาเท่านั้น แต่นักเรียนทุกคนรวมถึงผู้ที่มีความต้องการพิเศษมีสิทธิตามกฎหมายที่จะเข้าเรียนในห้องที่ของตนและรับการศึกษาภาคบังคับอายุไม่เกิน 16 ปี และสิทธิของนักเรียนที่โดดเด่นมากกว่าในทุกประเทศ คือ สิทธิตามกฎหมายในการศึกษาที่เหมาะสมกับผู้เรียนและการเรียนรู้ที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลางเพื่อความเท่าเทียมกันและการไม่แบ่งแยก การจัดการเรียนรู้ในห้องเรียนนอร์ดิกเกือบทั้งหมดมีนักเรียนบางส่วนหรือจำนวนมากที่ใช้ภาษาในการสื่อสารแตกต่างจากภาษาที่ใช้ในการเรียนการสอน ดังนั้น ครูชาวนอร์ดิกส่วนใหญ่จึงต้องจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้น โดยการเปลี่ยนแปลงแนวคิดสำหรับการเรียนการสอนในห้องเรียน ซึ่งจากผลการวิจัยพบว่า ความมั่นใจในการสอนของครูมีอิทธิพลสำคัญที่สุดต่อความสามารถในการจัดการกับสภาพแวดล้อมและการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลายทางวัฒนธรรม ดังนั้น หากครูเข้าใจและมีทัศนคติเชิงบวกต่อนักเรียนที่มีภูมิหลังทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ครูจะสามารถสร้างบรรยากาศในห้องเรียนที่ดีและตอบสนองความต้องการที่หลากหลายของนักเรียนได้ ดังนั้น ครูจึงมีบทบาทสำคัญในการติดตามและจัดการพฤติกรรมของนักเรียน การสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างครูกับนักเรียน (และเพื่อนร่วมงาน) การสอนเพื่อความสนใจและการมีส่วนร่วมของนักเรียน และทัศนคติและความรู้เฉพาะด้านเกี่ยวกับความหลากหลายในชั้นเรียน (Björnsson, J. K., 2020)

การจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างความเสมอภาคในห้องเรียนของไทย ได้เริ่มถูกขับเคลื่อนโดยกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) ซึ่งถูกจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา พ.ศ. 2561 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญในการจัดตั้งกองทุนเพื่อใช้ในการช่วยเหลือผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ควบคู่ไปกับการเสริมสร้างและพัฒนาคุณภาพ ประสิทธิภาพครู รวมทั้งหน่วยจัดการเรียนรู้ เป็นหน่วยงานของรัฐและมีฐานะเป็นนิติบุคคลที่ไม่เป็นส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจ ภายใต้การกำกับดูแลของนายกรัฐมนตรี ปัจจุบันการขับเคลื่อนการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างความเสมอภาคในห้องเรียน โดย กสศ. ยังไม่ได้กำหนดแนวทางการดำเนินการ รูปแบบกระบวนการส่งเสริมหรือขั้นตอนการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ชัดเจน ทั้งนี้ อาจเนื่องจากในช่วง 3 ปีแรก (พ.ศ.2562 – 2564) ของการดำเนินงาน กสศ. มุ่งส่งเสริมให้ผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ สามารถเข้าถึงการศึกษาที่สอดคล้องกับความจำเป็นรายบุคคลตามศักยภาพในทุกกลุ่มเป้าหมายควบคู่กับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนและหน่วยจัดการเรียนรู้ (กองทุนส่งเสริมความเสมอภาคทางการศึกษา, 2564)

กสศ. ได้จัดทำโครงการพัฒนาครูและโรงเรียนเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง (Teachers & School Quality Program : TSQP) ในพื้นที่เป้าหมาย 291 โรงเรียน ครอบคลุม 35 จังหวัด เพื่อสนับสนุนการพัฒนาโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษาขนาดกลาง สังกัด สพฐ. ในชนบท ที่มีเด็กและเยาวชนซึ่งขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาสและผู้ด้อยโอกาสอยู่หนาแน่น ให้เป็นโรงเรียนที่สามารถพัฒนาคุณภาพต่อเนื่องอย่างเป็นระบบ หรือ Whole School Approach ทั้งด้านการบริหารจัดการโรงเรียนและการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน เพื่อให้เด็กนักเรียนมีทักษะการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับศตวรรษที่ 21 และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น ขณะที่นักเรียนยากจนด้อยโอกาสได้รับการดูแลอย่างเต็มศักยภาพ โดยครูจะมีความสามารถในการประเมินและช่วยเหลือนักเรียนเป็นรายบุคคล จากการดำเนินงานในระยะแรก กสศ. ได้รวบรวมและเผยแพร่นวัตกรรมตัวอย่างจากห้องเรียนเสมอภาคของโรงเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ที่เข้าร่วมโครงการ จำนวน 5 ห้องเรียน ดังนี้ (1) โรงเรียนไร่เสียงออด ต้นแบบกำกับตัวเอง นวัตกรรมพัฒนาปัญญาผ่าน “จิตศึกษา” ของโรงเรียนลำปลายมาศพัฒนา จังหวัดบุรีรัมย์ (2) เปลี่ยนตารางสอนเพิ่มคุณภาพการเรียนการสอน ของโรงเรียนบ้านห้วยปูลิง อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ (3) “บ้านวิทยาศาสตร์น้อย” สร้างความรู้ด้วยตนเอง โรงเรียนชุมชน วัดน้ำขาว จังหวัดสงขลา (4) ขวบน้ำประเมินตัวเอง การพัฒนาเชิงคุณภาพผู้เรียน โรงเรียนวัดคูคำ (เมธาวิสัยคุณาทร) อำเภอ สันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ และ (5) ปางปอยเมกเกอร์ พื้นที่สร้างสรรค์ สร้างการเรียนรู้ โรงเรียนบ้านปางปอย อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่

นวัตกรรมตัวอย่างจากห้องเรียนเสมอภาคของโรงเรียนลำปลายมาศพัฒนา จังหวัดบุรีรัมย์ ใช้ชื่อว่า นวัตกรรม การจัดการเรียนรู้ห้องเรียนเสมอภาค โรงเรียนไร่เสียงออด ต้นแบบกำกับตัวเอง นวัตกรรมพัฒนาปัญญาผ่าน “จิตศึกษา” เป็น การสร้างวิถีที่เป็นวัฒนธรรมใหม่ที่เด็กนักเรียนสามารถกำกับเวลาตัวเองในการทำกิจกรรมในโรงเรียนโดยไม่มีเสียงสัญญาณ ออดแอดหรือเตือนให้ทำกิจกรรม ทำให้นักเรียนไม่รู้สึกถูกบังคับ นำไปสู่การรู้จักกับตัวเอง และการวางแผนการทำงาน โดยดำเนินการด้วย 3 กระบวนทัศน์ ได้แก่ การสร้าง “สนามพลังบวก” ทำให้นักเรียนรู้สึกปลอดภัย ได้รับการเคารพ รวมถึง การพัฒนาสถานที่ให้มีความสะอาดร่มรื่นปลอดภัย และการมีสัมพันธภาพที่ดีระหว่างครูและลูกศิษย์ กระบวนทัศน์ที่สอง คือ การใช้จิตวิทยาเชิงบวกกับเด็ก ซึ่งอยู่บนหลักการเดียวกัน คือ เคารพคุณค่าความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกันของเด็ก โดยใช้หลัก สิ่งที่ไม่ควรทำและสิ่งที่ต้องทำเพิ่ม สิ่งที่ไม่ควรทำ เช่น การเปรียบเทียบ การจัดอันดับ ส่วนสิ่งที่ควรทำเพิ่ม เช่น การรับ การชื่นชม การไว้วางใจต่อเขา สิ่งนี้ทำให้เขารู้สึกได้รับเกียรติ มีคุณค่าพอที่จะเรียนรู้กับเพื่อนได้ และกระบวนทัศน์ที่สามคือ กิจกรรมจิตศึกษา ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนแรก ครูจะเตรียมสภาวะจิตเด็กโดยการบริหารสมอง (Brain Gym) จากนั้นครูให้ประสบการณ์บางเรื่องเพื่อให้เกิดการสะท้อนคิด (Reflection) ให้เกิดการคิดวิเคราะห์ตัดสินใจเพื่อเลือกทำอะไร บางอย่าง และสุดท้ายคือการเอ็มพาวเวอร์ (Empower) และอีกหนึ่งนวัตกรรมจากโรงเรียนบ้านห้วยปูลิง อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ เป็นอีกหนึ่งตัวอย่างของการจัดการเรียนรู้ห้องเรียนเสมอภาค ดำเนินการเปลี่ยนตารางสอนเพิ่มคุณภาพ การเรียนการสอน โดยเลิกยึดติดกับรายวิชาและจัดหมวดบูรณาการเรียนรู้อิงวิชาต่าง ๆ เข้ามาเป็นการเรียนแบบเรียนรู้ด้วย ปัญหาเป็นฐาน หรือ Project- Based Learning (PBL) ให้เด็กได้เรียนรู้ด้วยตัวเอง สร้างองค์ความรู้ด้วยตัวเอง โดยยังคงวิชา หลัก คือ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ ภาษาอังกฤษ ส่วนวิชาอื่น ๆ คือ วิทยาศาสตร์ การงานอาชีพและเทคโนโลยี (กอท.) สังคม ศึกษา สุขศึกษาและพลศึกษา และดนตรี จะบูรณาการเรียนรู้อิงร่วมกันเป็นหน่วยเรียนรู้ที่กำหนดหัวข้อร่วมกันในแต่ละหน่วย เช่น ของเล่นพื้นบ้าน สมุนไพรผักพื้นถิ่นที่จะนำเอาตัวชีวิตรายวิชาออกมาออกแบบการเรียน เมื่อตารางสอนเปลี่ยน การสอนของ ครูเปลี่ยน ผลลัพธ์การเรียนรู้ของเด็กก็เปลี่ยน เด็ก ๆ กล้าแสดงออกมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด จากเดิมเด็กขาดพันธุ์ ปะการะกวนส่วนใหญ่ที่ไม่กล้าแสดงออก สามารถกล้าคิด กล้าแสดงออก กล้านำเสนอหน้าชั้นเรียน มีความมั่นใจในตัวเอง มีความรับผิดชอบ และมีความมุ่งมั่นตั้งใจทำงานที่ได้รับ

แนวทางสำหรับครูในการจัดการเรียนรู้ห้องเรียนเสมอภาค

ครู ซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติการในระดับโรงเรียนจึงจำเป็นต้องเห็นความสำคัญและขับเคลื่อนให้เกิดความเสมอภาคจาก จุดเล็ก ๆ ในห้องเรียนของตนเอง โดยการวิเคราะห์ผู้เรียนเพื่อทำความเข้าใจกับนักเรียนเป็นรายบุคคล ดูแลเอาใจใส่ผู้เรียน อย่างเหมาะสมตามคุณลักษณะอย่างทั่วถึง ค้นหาวิธีการเรียนการสอน การมอบหมายภาระงาน/ชิ้นงาน รวมถึงการวัดผล ประเมินผลที่สอดคล้องเหมาะสมกับชั้นเรียนและนักเรียนแต่ละคน เพื่อให้เด็กนักเรียนที่แตกต่างหลากหลายได้รับความรู้ กระบวนการ และประสบการณ์ที่เสมอภาคกัน ครูเป็นผู้มีส่วนสำคัญในการสร้างความเสมอภาคให้เกิดขึ้นในห้องเรียน โดยเฉพาะห้องเรียนที่มีความหลากหลายจำเป็นต้องยิ่งที่เด็กนักเรียนควรได้รับการดูแลเอาใจใส่อย่างทั่วถึง ได้รับการส่งเสริม สนับสนุน เปิดโอกาสให้ได้เรียนรู้อย่างเสมอภาค โดยในห้องเรียนเสมอภาคนั้น นักเรียนทุกคนสามารถเข้าถึงหลักสูตรที่ เหมาะสม เนื้อหาวิชาที่เข้มข้นและท้าทายสติปัญญา ปฏิสัมพันธ์กับครูอย่างมีประสิทธิภาพและปฏิสัมพันธ์ในสถานะที่เท่าเทียม

กันกับเพื่อน ในห้องเรียนเสมอภาคนั้นครูจะต้องตระหนักถึงความสามารถทางปัญญาที่แตกต่างกันของนักเรียน ซึ่งจะเกี่ยวข้อง กับการสำเร็จในการเรียนรู้ของนักเรียน ทั้งนี้ นักเรียนจะสามารถนำเสนอผลการเรียนรู้ของตนเองได้อย่างหลากหลายวิธี มีโอกาสในการแสดงทักษะ ความสามารถ และความเข้าใจในเนื้อหา รวมทั้งผลงานที่นำเสนอจะได้รับการยอมรับและเห็นคุณค่า (Cohen & Lotan, 1997) ประสิทธิภาพที่เกิดขึ้นในห้องเรียนเสมอภาคจะพบว่าความสำเร็จของนักเรียนกลุ่มเก่งและ กลุ่มอ่อนจะไม่ได้แตกต่างกัน กล่าวคือ นักเรียนกลุ่มเก่งจะสามารถทำงานได้ดี และนักเรียนกลุ่มอ่อนก็จะมีผลสัมฤทธิ์ ใกล้เคียงกันมากขึ้น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยของห้องเรียนจึงมีค่าเฉลี่ยที่สูงขึ้นมากกว่าเมื่อเทียบกับห้องเรียนที่มีความ เท่าเทียมกันน้อย

แนวทางสำหรับครูในการสร้างห้องเรียนเสมอภาค Lotan, R. (2006) ได้นำเสนอไว้ในบทความ Teaching Teachers to Build Equitable Classrooms ภายใต้บริบทของประเทศสหรัฐอเมริกา โดยเป็นแนวทางที่เน้นด้านการปรับเปลี่ยนแนวคิด ในการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน ซึ่งเน้นย้ำว่าครูควรมีพื้นฐานความรู้เข้าใจเกี่ยวกับความสามารถทางปัญญา การสร้าง ปฏิสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมเพื่อลดช่องว่างของห้องเรียนที่มีนักเรียนที่แตกต่างและหลากหลาย โดยครูจำเป็นต้องสร้าง ปฏิสัมพันธ์ที่เสมอภาคและสมดุลระหว่างที่นักเรียนได้เรียนรู้ในห้องเรียน และมุมมองห้องเรียนของครูควรเป็นมุมมองในฐานะ ระบบสังคมที่สามารถสร้างกระบวนการและเงื่อนไขในการจัดการเรียนรู้เพื่อยอมรับความหลากหลายและความสามารถ ทางปัญญาของนักเรียน และในการดำเนินการสร้างห้องเรียนเสมอภาคในมุมมองเชิงปฏิบัติการของ Cohen (2000) ได้กล่าว สรุปเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการสำหรับครู ไว้ว่า ครูต้องเรียนรู้ที่จะรู้จักนักเรียนที่หลากหลายเป็นรายบุคคล มีการปรับ หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสม ใช้เทคนิคการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้นักเรียนแสดงออกและมีปฏิสัมพันธ์ กัน และปรับรูปแบบการมอบหมายงานและการวัดประเมินผล จากแนวคิดของ Lotan, R. (2006) และ Cohen (2000) ข้างต้น สามารถสรุปเป็นแนวทางสำหรับครูในการจัดการเรียนรู้ห้องเรียนเสมอภาค ได้ดังนี้

1. สร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความสามารถทางปัญญาของนักเรียน ทฤษฎีทางสังคมวิทยา การออกแบบและ จัดการชั้นเรียนที่มีนักเรียนที่แตกต่างหลากหลาย โดย Ellis & Lotan (1997) กล่าวว่า มีความจำเป็นต้องสอนครูเกี่ยวกับ ทฤษฎีทางสังคมวิทยาและการวิจัยเกี่ยวกับการจัดห้องเรียนและการออกแบบการจัดการเรียนรู้โดยคำนึงถึงสถานะของ นักเรียนที่แตกต่างกัน ซึ่งความเข้าใจของครูเกี่ยวกับแนวคิดพื้นฐานจะสามารถทำนายคุณภาพของการนำไปปฏิบัติได้ อย่างชัดเจน

2. ปรับมุมมองและสร้างทัศนคติเชิงบวกต่อนักเรียนที่มีภูมิหลังทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นการสร้าง ความมั่นใจแก่ครูผู้สอน โดยหากครูมั่นใจ เข้าใจและมีทัศนคติเชิงบวกต่อนักเรียนที่มีภูมิหลังทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกันแล้ว ครูจะสามารถสร้างบรรยากาศในห้องเรียนที่ดีและตอบสนองความต้องการที่หลากหลายของนักเรียนได้ (Björnsön, J. K., 2020) ซึ่งการรู้จักนักเรียนที่หลากหลายเป็นรายบุคคลทั้งในด้านความสามารถและการมีส่วนร่วมของนักเรียนนั้น จะสามารถ นำไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมได้ โดยความหลากหลายของนักเรียนในชั้นเรียนที่ครู ควรทราบเป็นข้อมูลพื้นฐาน เช่น ชาติพันธุ์ เพศ อายุ ศาสนา ภาษา วัฒนธรรม เศรษฐกิจ สังคม ครอบครัว เป็นต้น นอกจากนี้ รวมถึงความสามารถทางปัญญาและการมีส่วนร่วมในชั้นเรียนของนักเรียนอีกด้วย

3. สร้างบรรยากาศในห้องเรียนที่ดีและตอบสนองความต้องการที่หลากหลายของนักเรียน เช่น จัดสภาพแวดล้อมหรือนิเทศการในห้องเรียนที่พร้อมกับการเรียนรู้ของนักเรียน จัดมุมแสดงผลงานของนักเรียนโดยเปิดโอกาสให้นักเรียนทุกคนได้นำผลงานมาจัดแสดง ปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดโต๊ะเรียนที่หลากหลายเหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละครั้ง เป็นต้น

4. ปรับหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสม ซึ่งในการสร้างห้องเรียนเสมอภาคครูจำเป็นต้องปรับปรุงหลักสูตรให้เหมาะสมกับการพัฒนาทักษะและความสามารถที่หลากหลายของนักเรียน โดยสามารถดำเนินการได้ดังนี้

- 4.1 ปรับโครงสร้างเวลาเรียนให้สอดคล้องกับความหลากหลายของนักเรียนในชั้นเรียน โดยอาจวิเคราะห์ ความสามารถของนักเรียนในภาพรวมทั้งห้อง และจัดเวลาเรียนให้เหมาะสมกับความสามารถและสภาพปัญหาของนักเรียน

โดยอาจไม่จำเป็นต้องยึดโครงสร้างเวลาเรียนตามตารางสอน ครูดำเนินการบริหารจัดการและบูรณาการรายวิชาที่เกี่ยวข้องกัน เพื่อให้มีเวลาเรียนในเนื้อหาหรือรายวิชาที่เป็นจุดเน้นของชั้นเรียน ซึ่งจุดเน้นนั้นอาจเป็นจุดเน้นเพื่อการแก้ปัญหาในชั้นเรียน หรือจุดเน้นเพื่อพัฒนาความสามารถของนักเรียนก็เป็นได้

4.2 ปรับเนื้อหาวิชาให้เหมาะสมกับความสามารถของนักเรียน เช่น นักเรียนที่อ่านได้ช้า ครูอาจปรับคำหรือประโยคที่ใช้ในการฝึกอ่านให้สอดคล้องกับระดับความสามารถ หรือนักเรียนที่มีปัญหาด้านการคิดคำนวณ ครูอาจให้โจทย์ปัญหาเพื่อฝึกการคิดคำนวณที่มีความยากน้อยกว่าเพื่อนกลุ่มอื่น ๆ เป็นต้น

4.3 ปรับกระบวนการวัดและประเมินผลให้สอดคล้องกับความหลากหลายของนักเรียน เช่น นักเรียนที่มีปัญหาด้านการออกเสียงภาษาไทยเนื่องจากความเคยชินในการออกเสียงตามสำเนียงภาษาพูดของแต่ละชาติพันธุ์ ครูอาจให้เวลาในการฝึกพูดเพิ่มขึ้นมากกว่านักเรียนกลุ่มอื่น ๆ ในห้องเรียน และปรับเกณฑ์การวัดและประเมินผลที่แตกต่างไปจากเพื่อนกลุ่มที่ไม่มีปัญหา หรือนักเรียนที่มีปัญหาด้านการเขียน ในการทดสอบองค์ความรู้ด้วยการเขียนครูอาจเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความสามารถด้วยวิธีการอื่น เช่น การวาดภาพ การตอบปากเปล่า และการสร้างชิ้นงาน/ผลงาน เป็นต้น

5. จัดกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้นักเรียนแสดงออกและมีปฏิสัมพันธ์กัน รวมถึงมอบหมายภาระงานที่เหมาะสมกับนักเรียน ดังนี้

5.1 สร้างปฏิสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมในชั้นเรียนอย่างเสมอภาค โดยออกแบบกิจกรรมหรือจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative learning) จัดกลุ่มที่ต่างกันและร่วมมือกันเพื่อการเรียนรู้ สะท้อนผลการเรียนรู้เพื่อการปรับปรุงประสิทธิภาพด้วยการพูดและการเขียนที่เป็นลายลักษณ์อักษรแบบเจาะจงแก่นักเรียน ให้ความช่วยเหลือนักเรียนเป็นรายบุคคลทั้งที่มีผลการเรียนสูงและต่ำ เป็นต้น

5.2 ใช้กิจกรรมกลุ่มที่ประกอบด้วยนักเรียนที่หลากหลายความสามารถ มอบหมายภาระงานที่สอดคล้องกับความสามารถของนักเรียนที่หลากหลาย เน้นให้นักเรียนได้ใช้ทั้งทักษะพื้นฐานและทักษะเฉพาะที่ท้าทายความสามารถของนักเรียนแต่ละคนในกลุ่ม ซึ่งจะช่วยให้สมาชิกแต่ละคนมีส่วนร่วมที่แตกต่างกันออกไป โดยนักเรียนที่มีความสามารถต่ำกว่าอาจสามารถมีส่วนสำคัญต่อผลงานของกลุ่มได้ เช่น การสวมบทบาทจำลอง การสร้างและนำเสนองาน หรือการออกแบบต่าง ๆ เป็นต้น

5.3 ใช้เทคนิคในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์กับครูและปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนด้วยกัน เช่น ดอกรับนักเรียนตามชื่อเมื่อเข้าห้องเรียน ให้ความใกล้ชิดกับนักเรียนที่มีผลการเรียนสูงและต่ำอย่างเท่าเทียมกัน ใช้ภาษา กาย ท่าทาง และการแสดงออก เพื่อสื่อข้อความว่าคำถามและความคิดเห็นของนักเรียนทุกคนมีความสำคัญ

สรุปผล

ห้องเรียนเสมอภาค “Equitable Classroom” เป็นแนวคิดในการจัดการศึกษาระดับห้องเรียนที่เน้นให้นักเรียนที่มีความแตกต่างหลากหลายในชั้นเรียนได้เกิดการเรียนรู้ที่เหมาะสม โดยครูถือว่าเป็นบุคคลสำคัญในการสร้างความเสมอภาคในชั้นเรียนให้เกิดขึ้น ด้วยการเอาใจใส่ในการจัดการเรียนรู้สำหรับนักเรียนอย่างทั่วถึง มีความรู้ความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับความสามารถทางปัญญาของนักเรียนและการจัดการชั้นเรียนที่หลากหลาย รู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ปรับหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นกิจกรรมกลุ่ม มอบหมายภาระงานที่หลากหลายและเปิดโอกาสให้นักเรียนทุกคนได้แสดงความสามารถ รวมถึงใช้เทคนิคการจัดการเรียนรู้ที่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนและนักเรียนกับนักเรียน เพื่อให้นักเรียนเรียนรู้ร่วมกันอย่างมีความหมาย ได้รับการสนใจเอาใจใส่ เห็นความสำคัญ และไม่ถูกทิ้งไว้หลังห้องเรียน

เอกสารอ้างอิง

- กองทุนส่งเสริมความเสมอภาคทางการศึกษา. (2564). 5 นวัตกรรมตัวอย่างจากห้องเรียนเสมอภาค. เข้าถึงจาก <https://www.eef.or.th/infographic-08-01-21/>.
- คณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา (กอปศ.). (2563). รายงานเฉพาะเรื่องที่ 2 ความไม่เสมอภาคทางการศึกษา. เข้าถึงจาก <https://www.thaiedreform.org/wp-content/uploads/2020/01/CommissionReport04.pdf>
- ธนาชัย สุนทรอนันตชัย. (2560). ความเท่าเทียม ความเสมอภาค และความเป็นธรรมทางสังคม กับการจัดสวัสดิการสังคมของประเทศไทย The Equality, Equity and Social Justice with the Social Welfare of Thailand. *วารสารวิชาการคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ*, 7(2), 52-65.
- รัชวี แสงมเหหมัด. (2560). ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา : คุณภาพสังคมที่คนไทยมองเห็น. *วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์*, 8(1), 33-66.
- วิจารณ์ พานิช. (2562ก). ห้องเรียนเสมอภาค. เข้าถึงจาก <https://www.gotoknow.org/posts/660998>.
- วิจารณ์ พานิช. (2562ข). ปาฐกถาเรื่อง "วิญญานครู แห่งศตวรรษที่ 21 โอกาสยิ่งใหญ่ของครูไทยยุคสมัย". เนื่องในโอกาสได้รับพระราชทานปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาวิทยาการการเรียนรู้และนวัตกรรมการศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. เข้าถึงจาก <https://www.scbfoundation.com/stocks/media/files/5ilbwyjtc.pdf>.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2563). สถิติการศึกษาของประเทศไทย ปีการศึกษา 2561-2562. กรุงเทพฯ: บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน. (2557). ความไม่เท่าเทียมทางการศึกษา กัยบั่นทอนปัญญาของชาติ. กรุงเทพฯ: สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน.
- องค์การยูนิเซฟ. (2562). ไร้เส้นกั้นการศึกษา : แนวปฏิบัติที่ดีและการถอดบทเรียนจากการจัดการศึกษา สำหรับเด็กข้ามชาติในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: องค์การยูนิเซฟ ประเทศไทย.
- Axinn, W. G., & Barber, J. S. (2001). "Mass Education and Fertility Transition". *American Sociological Review*, 66(4), 481-505.
- Berger, J. B., Cohen, B. P., & Zelditch, M., Jr. (1966). Status characteristics and expectation states. In J. Berger & M. Zelditch, Jr. (Eds.), *Sociological theories in progress*. Vol.1 (pp. 115 - 116). Boston: Houghton Mifflin.
- Björnsson, J. K. (2020). Teaching Culturally Diverse Student groups in the Nordic Countries. In Frønes, T. S. (Eds.). *Equity, Equality and Diversity in the Nordic Model of Education* (pp. 75-98). Switzerland: Springer.
- Center on Education Policy. (2006). *From the capital to the classroom: Year 4 of the No Child Left Behind Act*. Washington, DC: Center on Education Policy.
- Cohen, E. & R. Lotan, (eds.). (1997). *Working for equity in heterogeneous classrooms: Sociological Theory in Practice*. New York: Teachers College Press.
- Cohen, E. G. (1997). Understanding status problems: Sources and consequences. In E. G. Cohen & R. A. Lotan (Eds.). *Working for equity in heterogeneous classrooms: Sociological theory in practice* (pp. 61-76). New York: Teachers College Press.
- Cohen, E. G. (2000). Equitable Classrooms in a Changing Society. In M.T. Hallinan (Eds.). *Handbook of the sociology of education* (pp. 265-283). New York: Springer-Verlag.

- Cohen, E. G., & Lotan, R. A. (1997). Raising expectations for competence: The effectiveness of status interventions. In E. G. Cohen & R. A. Lotan (Eds.). *Working for equity in heterogeneous classrooms: Sociological theory in practice* (pp. 77-91). New York: Teachers College Press.
- Eisner, E. W. (1991). What really counts in schools. *Educational Leadership*, (10-17). Retrieved from https://files.ascd.org/staticfiles/ascd/pdf/journals/el_lead/el_199102_eisner.pdf.
- Ellis, N., & Lotan, R. A. (1997). Teachers as learners: Feedback, conceptual understanding, and implementation. In E. G. Cohen & R. A. Lotan (Eds.). *Working for equity in heterogeneous classrooms: Sociological theory in practice* (pp. 209-222). New York: Teachers College Press.
- Fainstein, S. S. (2010). *The Just City*. United States of America: Cornell University Press.
- Garcia, E. E. (1993). Language, culture, and education. *Review of Research in Education*, 19, 51-98.
- Harerimana, J. P. (2019). Equity Vs Equality: Facilitating Equity in the Classroom. *International Journal of Research and Scientific Innovation (IJRSI)*, 6(11), 216 - 219.
- Leal-Idrogo, A. (1997). The effect of gender on interaction, friendship, and leadership. In E. G. Cohen & R. A. Lotan (Eds.). *Working for equity in heterogeneous classrooms: Sociological theory in practice* (pp. 92-102). New York: Teachers College Press.
- Lockheed, M. E., Harris, A., & Nemcef, W. P. (1983). Sex and social influence: Does sex function as a status characteristic in mixed-sex groups of children? *Journal of Educational Psychology*, 75, 877-866.
- Lotan, R. (2006). Teaching Teachers to Build Equitable Classrooms. *Theory Into Practice*, 45(1), 8.
- Montgomery County Public Schools. (2010). *A Resource for Equitable Classroom Practices 2010*. Retrieved from <https://www.montgomeryschoolsmd.org/departments/development/resources/ecp/ECP%20-%2008-13-10.pdf>.
- Nelson, Jack L., Carlson, Kenneth, Palonsky, Stuart B. (1996). *Critical Issues in Education : A Dialectic Approach*. Third Edition. New York: the McGraw-Hill.
- Ridgeway, C. L., & Diekema, D. (1992). Are gender differences status differences? In C. L. Ridgeway (Ed.), *Gender, interaction, and inequality* (pp. 157-180). New York: Springer-Verlag.
- Rosenholtz, S. J., & Simpson, C. (1984). The formation of ability conception: Developmental trend or social construction. *Review of Educational Research*, 54, 31-63.
- The National Institute of Education Nanyang Technological University. (2016). *Educational Equity*. Retrieved from https://singteach.nie.edu.sg/wp-content/uploads/2016/03/SingTeach_issue56.pdf.
- Turner, B. S. (1976). "Avineri's View of Marx's Theory of Colonialism: Israel". *Science and Society*, 40(4), 385 - 409.
- Van der Westhuizen, G. (2012). Learning equity in a University classroom. *South African Journal of Higher Education*, 26(3), 623-637.
- Wood, E., Levinson, M., Postlethwaite, K. & Black, A. (2011). *Equity Matters*. Education International: University of Exeter. Retrieved from <https://download.ei-ie.org/Docs/WebDepot/Equity%20Matters.pdf>.